

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Географічний факультет

Кафедра економічної географії та екологічного менеджменту

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

Історична географія

вибіркова

Освітня програма _____ "Середня освіта (Географія)"

Спеціальність _____ 014 "Середня освіта (Географія)"

Галузь знань _____ 01 "Освіта"

Рівень вищої освіти _____ другий магістерський

_____ географічний факультет

Мова навчання _____ українська

Розробник: Цепенда Микола Михайлович, асистент кафедри економічної географії та екологічного менеджменту, кандидат географічних наук, доцент

Профайл викладача (-ів) <http://ecogeo.cv.ua/цепенда-микола-михайлович/>

Контактний тел. +380505613761

E-mail: m.tsependa@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle

Консультації
Очні консультації: середа з 14.00 до 15.00
Онлайн-консультації: середа з 14.00 до 15.00.

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Історична географія – це спеціальна історична дисципліна, що конкретизує наші уявлення про історичний процес і пов'язує його з певними територіями. Вона вивчає розміщення окремих об'єктів та їх комплексів у різні історичні періоди – від виникнення людського суспільства до нашого часу – на конкретній території й у взаємодії з природою. Історія як наука, що розкриває багатогранність форм руху суспільства та дозволяє розібратися в складних шляхах, які проходить людство в процесі свого розвитку, не може існувати без систематизації об'єктивних знань, аналізу і теоретичного узагальнення емпіричного матеріалу. Для цього необхідне знання не лише теорії, але й практики історичного дослідження, велике значення в якій має знання спеціальних дисциплін.

2. Мета навчальної дисципліни: *засвоєння і поглиблення теоретичних та практичних знань, умінь і навичок студентів на другому (магістерському) рівні вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта, спеціальністю 014 Середня освіта (Географія) з дисципліни "Історична географія"; опанування і застосування ключових теоретико-методологічних засад і методів вивчення та інтерпретації історичного минулого України на основі картографічної бази; формування інтегральної, загальних, фахових компетентностей, достатніх для ефективного розв'язування стандартних і нестандартних комплексних задач у професійній підготовці фахівця, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов.*

3. Пререквізити.

4. Результати навчання. *В результаті вивчення дисципліни студенти ознайомляться з теоріями етногенезу, оволодіють основними методами та принципами ретроспективно-географічних досліджень; у них сформується уявлення про формування історико-географічних та етнографічних регіонів України.*

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- предметну сутність історичної географії, її структуру, сучасні проблеми, що вирішує ця наука;
- зміст основних понять історичної географії та місце навчальної дисципліни в системі географічних наук;
- основні підходи до періодизації розвитку людського суспільства;
- суть цивілізаційного підходу до історичного процесу, моделі історичного часу;
- суть географічного детермінізму, основні чинники, що впливали на розвиток соціуму на ранніх етапах розвитку;
- основні археологічні культури на території сучасної України, їх господарську спеціалізацію та вплив на середовище існування;
- основні державні утворення, що існували на території України із XIV ст. до сьогодення, причини їх утворення та занепаду;
- основні концепції етногенезу українського народу, суть пасіонарної теорії етногенезу
- історико-географічні землі на території України, передумови їх формування та специфіку.

вміти:

- працювати із джерелами історико-географічної інформації (літературними, картографічними), опрацьовувати й аналізувати їх;
- застосовувати історичний підхід у географічних дослідженнях;
- поєднувати різні методи історико-географічного вивчення територій;
- на основі аналізу джерел (в т.ч. топонімічних), робити висновки про природні умови території;
- на основі картографічних, письмових та інших джерел робити історико-географічну характеристику окремих поселень чи регіонів;
- виявляти найхарактерніші ознаки просторово-часових процесів і явищ;
- працювати з історичними картами та різночасовими великомасштабними картами;

- знаходити на карті населені пункти та річки, пов'язані з історичними подіями, показувати території державних утворень у різні історичні періоди.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Регіональна економічна та соціальна географія													
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю	
			кредитів	годин	змістових модулів	лекцій	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання		
Денна	5	10	4	120	2	15	15				90		іспит
Заочна													

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1.											
Тема 1. Історична географія як наука і навчальна дисципліна	16	2	2			12						
Тема 2. Суспільно-історичний процес	14	2	2			10						
Тема 3. Природно-географічний чинник в історичному процесі	18	2	2			14						
Тема 4. Географія українських земель у дослов'янський, ранньослов'янський і княжий періоди історії	14	2	2			10						
Разом за змістовим модулем 1	62	8	8			46	-	-	-	-	-	-
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2.											
Тема 5. Історична політична географія України в польсько-литовський період, під владою Російської та Австро-Угорської імперій.	14	2	2			10						
Тема 6. Історична географія населення України. Етногенез українського народу	14	2	2			10						
Тема 7. Історична економічна географія України	14	2	2			10						
Тема 8. Історико-географічні землі української етнічної території	16	1	1			14						
Разом за змістовим модулем 2	58	7	7			44						
Усього годин	120	15	15			90	-	-	-	-	-	-

5.3. Зміст завдань для самостійної роботи

№	Назва теми
1	Геродот та його пізнання півдня України.
2	Роль Португалії у географічному пізнанні світу.
3	Історичні та географічні наслідки подорожей Колумба.
4	Поняття Білої, Червоної і Чорної Русі.
5	Рух кельтських і германських народів до і після вторгнення в Європу гунів.
6	Рух гунів та його наслідки.
7	Рух слов'ян та його наслідки.
8	Переселення протоболгар та угорців.
9	Результати і значення «Великого переселення народів».
10	Руські «землі»-князівства: історико-географічний аспект.
11	Природно-кліматичні умови розвитку пізньосередньовічної України.
12	Українські землі під владою Орди: територіальний устрій.
13	Українські землі під владою Литви, Польщі та Московії: територіально-адміністративний устрій, кордони, народонаселення, географія зв'язків.
14	Природно-кліматичні фактори історії України нового часу.
15	Українська козацька держава: кордони, адміністративний устрій, населення, зовнішні зв'язки.
16	Українські землі під владою Австро-Угорщини та Московії: історико-географічний аспект.

6. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю

Форми поточного контролю:

- усне опитування;
- реферат;
- практична робота;
- тестування;
- тематична та модульна контрольна робота.

Форма підсумкового контролю – іспит.

Засоби оцінювання

- картографічні, аналітично-картографічні роботи;
- реферати;
- контрольні роботи.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS		Критерії оцінювання
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою	
Відмінно	A (90-100)	відмінно	Знання предмету міцні і глибокі, виходять за межі навчальних програм, підручників і навчальних посібників та носять науковий й інноваційний характер (самостійно на основі первинних знань, отриманих від педагога чи з підручника). Знання використовуються вільно. Студент детально знає теоретичний матеріал з предмету, розуміє сутність основних положень теорії та вільно їх трактує, оперує термінологією з курсу. На запитання викладача за програмою курсу відповідає не вагаючись. Виконав всі види завдань з курсу. Опрацював теми для самостійного вивчення.
	Добре	B (80-89)	дуже добре
C (70-79)		добре	Знання предмету перебувають в межах навчальних програм, підручників, навчальних посібників. Все, що відноситься до попереднього пункту, виконує не повною мірою, однак знає теорію й практику. Здатний виконувати засвоєні види діяльності та окремі операції на практиці. Виконує завдання викладача. При відповідях на запитання інколи вагається, але знаходить вірні рішення. Опрацював теми для самостійного вивчення.
Задовільно	D (60-69)	задовільно	Знання предмету, в основному, перебувають в межах навчальних програм, підручників, навчальних посібників. Знає основні теоретичні положення. При повторенні матеріалу відразу працює якісніше. Відповідає на більшу частину запитань викладача. Опрацював теми для самостійного вивчення.
	E (50-59)	достатньо	Знання предмету, в основному, перебувають в межах навчальних програм, підручників, навчальних посібників. Все, що відноситься до попереднього пункту, виконує не повною мірою, однак виконав більшу частину тем для самостійного опрацювання. На більшу частину запитань викладача відповідає.
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання	Студент погано володіє основами знань із курсу, не може пояснити основних понять, категорій, не виконав всіх практичних завдань.
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом	Основи курсу студентом не освоєні, практичні і самостійні завдання не виконані, знання не продемонстровані.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)										Іспит	Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2						
T1	T2	T3	T4	KP1	T5	T6	T7	T8	KP2	40	100
5	5	5	5	10	5	5	5	5	10		

T1, T2 ... T8 – теми змістових модулів,
 KP – модульні контрольні роботи.

7. Рекомендована література

7.1. Базова (основна)

1. Круль В.П. Ретроспективна географія з основами етнографії: підручник. Чернівці: ЧНУ, Рута, 2017. 375с.
2. Круль В. П. Ретроспективна географія поселень Західної України: монографія. Чернівці: Рута, 2004
3. Круль В.П. Історична географія Західної України: навч. посібник. 2-ге, доповн. – Чернівці: ЧНУ, 2008. 128 с
4. Овдієнко П.П. Історична географія. Ніжин, 2000. 356 с.
5. Сосса Р.І. Історія картографування території України: Підручник. К. : Либідь, 2007. 336 с.
6. Трубочанінов С.В. Історична географія України. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2003. 168 с.
7. Історичний атлас України. Найдавніше минуле. Русь (Київська держава. Галицько-Волинська держава) / Автор-упорядник Ю. Лоза. К.: Мапа, 2010. 300 с.
8. Географічний фактор в історичному процесі: 36. наук, праць. К.: Наук, думка, 1990. 177 с.

7.2. Допоміжна

1. Алфьоров О. Географічні назви за новими даними руської сфрагістики XII ст. / О. Алфьоров // Історико-географічні дослідження в Україні: збірка наукових праць. – Ч. 12. – К.: Інститут історії України, 2012. – С. 6 – 14.
2. Атлас історії української державності: Українські землі від найдавніших часів до сьогодення / авт.-упор.: В. Грицеляк, І Дикий та ін.. – Львів: НВФ «Карти і Атласи», 2013. – 128 с.
3. Бачинська О. «Малоросійські козаки» XIX ст.: соціо-демографічна характеристика та територіальне розселення / О. Бачинська // Історико-географічні дослідження в Україні: Збірка наукових праць. – Ч. 12. – К.: Інститут історії України, 2012. – С. 15 – 26.
4. Бондаренко Г.В. Спеціальні історичні дисципліни: навчальний посібник / Г.В. Бондаренко. – Луцьк: Вежа-Друк, 2015. – 424 с.
5. Вортман Д. TERRA UCRAINICA. Історичний атлас України і сусідніх земель. Від кімерійців до сьогодення / Д. Вортман, Я. Гордієнко, М. Майоров. – Х., 2018. – 224 с.
6. Гуржій О. Нариси з історії розвитку виробничих відносин і торгівлі в Україні (друга половина XVII – початок XX ст.) / О. Гуржій, О. Реєнт, Н. Шапошникова; відп. ред.

- В.А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2018. – 365 с.
7. Компан О. Міста України в другій половині XVII ст. / О. Компан. – К., 1963. – 89 с.
 8. Крикун Н. Административно-территориальное устройство Правобережной Украины в XV – XVIII вв. / Н. Крикун. – К., 1992. – 76 с.
 9. Кульчицький С. Обґрунтування Голодомору 1932–1933 рр. як геноциду у світлі концепцій Р. Конквеста й Р. Лемкіна / С. Кульчицький // Український історичний журнал. – 2018. – № 4. – С. 98-127.
 10. Кульчицький С. Кримський вузол / С. Кульчицький, Л. Якубова. – К.: ТОВ "Видавництво "КЛЮ"', 2018. – 496 с.
 11. Реєнт О.П. Торговельний баланс України на початку XX ст. / О.П. Реєнт, О.В. Сердюк; відп. ред. В.А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2018. – 237 с.
 12. Сосса Р. Історія картографування території України / Р. Сосса. – К., 2007. – 325 с.

7.3. Інформаційні ресурси

1. Верменич Я. Історична географія й регіоназнавство: наступність і взаємодія [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://history.org.ua/LiberUA/Book/shev/2/30.pdf>.
2. Етнічна географія, етнографія, етнологія [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrtur.narod.ru/etno/etno.htm>.
3. Ізборник. Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.litorys.org.ua/>.
4. Хронософія – комплексний історико-географічний атлас античних часів і середньовіччя (700 до н.е. – 1200 н.е.) [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gumilevica.kulichki.net/chronosophy/AtlasEurasia.htm>.
5. History and geography of Europe – історичні карти і атласи Європи [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euratlas.com/>.